

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
ВІДДІЛ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

**ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА:
ТРАДИЦІЇ І НОВАТОРСТВО
ХІ ВОЛОШИНСЬКІ ЧИТАННЯ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Київ – 2023

УДК 373.01.37.01 (082)

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 13 від 18 грудня 2023 р.)

Редакційна колегія:

Яценко Т. О. – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Слижук О. А. – кандидат педагогічних наук, доцент.

Рецензенти:

Малихін О.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України;

Грицак Н. Р. – доктор педагогічних наук, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української та зарубіжної літератури і методик їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство. XI Волошинські читання: зб. матеріалів всеукраїнської науковопрактичної конференції / за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 300 с.

У збірнику подано матеріали, у яких актуалізовано значущість науково-методичного доробку професора Н. Й. Волошиної, висвітлено особливості організації навчальної діяльності в закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти в сучасних реаліях, презентовано інноваційний досвід учителів-словесників, акцентовано на діалогічній взаємодії між сучасними письменниками та учнями-читачами.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

© Інститут педагогіки НАПН України,
2023

ЗМІСТ

Бабійчук Т. В. Літературні фотозони, буктрейлери, театральні вітальні як складники науково-практичної конференції.....	10
Балаховська Ю. М. Диджиталізація як важливий складник сучасної освіти.....	17
Бартіш С. В. Самоосвітня діяльність як ефективна умова розвитку творчого потенціалу педагогасловесника.....	20
Беценко Т. П. До питання про лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту як різновид інтелектуально-творчої діяльності: загальні зауваги	26
Бібік Н. М. Інтегроване навчання в шкільній освіті: тенденції впровадження.....	32
Бистрицька Н. А. Модельна навчальна програма «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти: специфіка експертизи.....	36
Бондаренко Л. Г. Використання стратегій розвитку критичного мислення у процесі вивчення художнього твору.....	42
Васюта С. Д. Дитинство в контексті заробітчанського наративу за книгою «Мама по скайпу» на уроках позакласного читання в шкільному курсі української літератури.....	46

ХІ ВОЛОШИНСЬКІ ЧИТАННЯ. «ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА: ТРАДИЦІЇ І НОВАТОРСТВО»

5

Гладишев В. В. Дві зустрічі з «нашим академіком».....	52
Гоголь Н. В. Реалізація культурологічного підходу в підручниках української літератури для 5-6 класів НУШ.....	58
Грицак Н. Р. Читання художньої книги крізь призму реалій війни.....	65
Грона Н. В. Інфомедійна грамотність як базовий компонент вивчення української літератури в ЗВО.....	70
Гудз М. С. Медіатехнології – одна із форм впровадження медіаосвіти.....	74
Дев'ятко Н. В. Світоглядні суперечності образу Софійки у повісті Марини Павленко «Русалонька із 7-В, або прокляття роду Кулаківських».....	77
Дятленко Т. І. Застосування прийомів технології розвитку критичного мислення на уроках української літератури в 5-6 класах.....	84
Жила С. О. Мистецький контекст у процесі вивчення української літератури: роздуми над модельною начальною програмою «Українська література. 5-6 класи».....	90
Івашина Г. М. Інструментарій формувального оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів на уроках української літератури	97
Ізергіна Н. В. Форми використання методичної спадщини Н. Й. Волошиної на уроках української та зарубіжної літератур.....	104
Ісаєва О. О. Стратегії і тактики шкільної літературної освіти крізь призму подолання психотравми свідка війни.....	109
Касаткін О. С. Методичні підходи до викладання літератури в шкільній освіті України в реаліях війни.....	115
Конончук Н. В., Ковалінська І. Ю. Моделювання уроків української літератури засобами ейдос-технології.....	121
Коткова Л. І. Використання щоденникової прози Тараса Шевченка на уроках української літератури.....	128
Котляренко С. В. Технології мовленнєвого розвитку у процесі вивчення літератури.....	135
Кузнецова Г. П. Фонетичні основи усного мовлення вчителів-словесників: до джерел усності.....	139
Молочко С. Р. Формування культурної компетентності здобувачів освіти в процесі вивчення української літератури.....	145
Мхитарян О. Д. Специфіка вивчення історіософської лірики Дмитра Кременя в системі МАН України.....	153
ХІ ВОЛОШИНСЬКІ ЧИТАННЯ. «ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА: ТРАДИЦІЇ І НОВАТОРСТВО»	
Небеленчук І. О. Формування ціннісних орієнтирів учнів на прикладі сучасної поезії про війну.....	160
Новиков А. О. У чому винен Пушкін.....	167
Овдійчук Л. М. Сучасна проза для дітей як джерело формування	

духовних цінностей здобувачів освіти у ЗЗСО.....	173
Павленко Д. І., Сазонова О. В. Місце книги «Месопотамія» у творчому доробку Сергія Жадана.....	180
Павленко М. С. Твори сучасних авторів у шкільній програмі....	186
Пахаренко В. І. Дидактичні аспекти нової шкільної програми з української літератури для 8-9 класів.....	190
Расевич Л. П. Міжпредметні зв'язки з історією України на уроках української літератури в 9-му класі як засіб формування національної свідомості учнів.....	194
Резніченко Т. В. Уроки української літератури – уроки для життя.....	201
Сазонова О. В., Трубіна К. С. Проблема долі та свободи особистості в художньому світі В. Стуса.....	208
Слижук О. А. Вивчення сучасної української літератури у 5-7 класах НУШ: тематичний підхід.....	213
Ткаченко В. І. Виховання духовних цінностей на уроках зарубіжної літератури.....	218
Ткаченко Л. В. Застосування інтерактивних методів на уроках літературного читання.....	223
Токмань Г. Л. Прочитання мілітарного мотиву ліричного твору на уроках української літератури в 10-11 класах.....	228
Тригуб І. А. Формування ключових компетентностей учнів на уроках інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 6 класі НУШ.....	234
Цінько С. В. Креативність як складник професіограми вчителя української літератури.....	240
Чижевський Б. Г. Всеукраїнська дитячо-юнацька військовоспортивна гра «Сокіл» («Джура») – стратегічна платформа виховання дітей та учнів.....	245
Чорна К. Д., Сазонова О. В. Засоби художньої умовності, фантастики, ірреального у творах І. Франка.....	252
Шевчун Т. Є. «Крадійка книжок» М. Зузака: книжка як символ духовності, незламності, людяності.....	256
Шовкопляс Г. Є. Викладання біографії письменника: щодо проблеми вибору біографічного матеріалу.....	261
XI ВОЛОШИНСЬКІ ЧИТАННЯ. «ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА: ТРАДИЦІЇ І НОВАТОРСТВО»	
Шуляр В. І., Гладишев В. В. Методичне забезпечення вивчення творчості Дмитра Кременя сучасними школярами.....	268
Шуляр В. І. Ніла Волошина: істинна, професійна, справжня.....	274
Щербина О. О. Розвиток літературно-творчих здібностей здобувачів освіти.....	280
Ягнич М. Є. Інноваційні проєкти як інструмент розвитку творчості та критичного мислення на уроці української літератури.....	287
Яценко Т. О. Навчання української літератури в 5-6 класах Нової української школи: методичний аспект.....	293

*Павленко Марина Степанівна,
член Національної спілки письменників України,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання
Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини,
mpavlenko7@gmail.com*

***Твори сучасних авторів у шкільній програмі:
погляд з боку письменника***

*Ключові слова: школа, сучасна література, письменник, художня
вартість, актуальність, гуманістична ідейність, зв'язок з життям,
захопливий сюжет.*

Так склалось, що письменницький доробок авторки цієї розвідки має досить давній і тривалий досвід потрапляння на сторінки шкільних підручників, читанок і хрестоматій. Вперше це сталось 1992 року – в читанці для 3 класу «Біла хата», впорядкованій Д.С.Чередниченком, був розміщений чотирирядковий вірш «Через місточок – павутинка, мов місточок...» [5, с. 194].

З 2015 року до шкільної програми 7 класів України ввійшла повість «Русалонька з 7-В або Прокляття роду Кулаківських» [4]. З 2016 – для вивчення у початкових класах запропоновано казку «Півтора бажання» [2, с. 114-119]. І нарешті, з 2023 року – для вивчення у 6 класах України – оповідання «Янголи для Павлуся Тичини» [5, с. 201-212], взяте з книги «Про Павла Тичину...» [1].

Це якщо не рахувати, що час від часу у списках творів, рекомендованих для читання, з'являлись чи то повість-казка для початкових та середніх класів «Домовичок з палітрою», повість для того ж віку «Миколчині

історії», повість для середніх класів «Моя класнюча дівчинка» та – для підлітків же – інші повісті-частини циклу «Русалонька з 7-В...».

Цікаво, що в більшості випадків перемовини стосовно введення вище названих творів у шкільну програму велись або з видавництвом, якому належать авторські права, або й узагалі не велись. Таким чином, авторка дізнавалась про публікацію в останню чергу. У зв'язку з чим варто зазначити, що цей процес потребує вдосконалення і все-таки врахування думки (і праці) самого письменника також.

А от питання «Що хотів сказати автор?», яке так часто задається дітям у школі, за таких умов, навпаки, набуває ще більшої абсурдності. Бо тоді щонайменше чемно й логічно було б звертатись з ним не до школяра, а до «живого» письменника й запитувати: «Агов, то що ви хотіли сказати?». Тобто пора взагалі поступово переформулювати це питання й апелювати не до автора, а до самих юних читачів: «А що ТИ бачиш в цьому творі? Що ТИ хочеш сказати про прочитане?» тощо. Це, до речі, стосується всіх творів, а не лише сучасних.

Натомість на факті, що автор – звичайна людина і живе в нашому часі, зацентувати варто, адже це допомагає учням відчутти, що література – це не щось мертве й закам'яніле, вона ось тут, серед нас: жива, динамічна і близька. Такий акцент допоможе й «покійних» класиків вивчати як живих людей (і прикладом, як можна бачити їх «живими», є книга художніх життєписів Павла Тичини, Василя Симоненка, Надії Суровцової, Василя Стуса й Ірини Жиленко «Райдуга в решеті» [3]).

Такий підхід загалом сприятиме наближення сучасних дітей до книги й прищеплення їм любові до читання.

Крім того, важливою умовою введення сучасної літератури в шкільну програму є гуманістична ідейність, актуальність, суголосність інтересам нинішньої молоді, цікавий захопливий сюжет, врахування вікових особливостей, психологічних моментів (особливо якщо йдеться про якісь надто делікатні чи дражливі теми).

І, безперечно, яким би актуальним та цікавим не був твір, він має насамперед бути художньо вартісним і довершеним.

Одним словом, шлях твору до шкільного підручника – процес дуже нелегкий і має враховувати багато складових. Хочеться вірити, що тісна доброзичлива співпраця упорядників та авторів допоможе досягти якнайкращих результатів у цій благородній важливій справі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павленко Марина. Про Павла Тичину, Надію Суровцову, Василя Симоненка, Василя Стуса, Ірину Жиленко. К.: Грані-Т (Серія «Життя видатних дітей»), 2009. 120 с.

2. Павленко Марина. Півтора бажання: Казка. // Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання у 1, 2 класах серії «Шкільна бібліотека» / Укладач Тетяна Стус. Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. С.114-119.:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/pochatkova/hrestomatiya_ukr-lit-1-2klass.pdf /

3. Павленко Марина. Райдуга в решеті: Про дитинство П.Тичини, Н.Суровцової, В.Симоненка, В.Стуса, І.Жиленко. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. 368с.

4. Павленко Марина. Русалонька із 7-В проти Русалоньки з Білокрилівського лісу. Вінниця: «Теза», 2011. 284с.

5. Павленко Марина. «Через місточок...» // Біла хата: читанка для третього класу. / Упорядник та редактор Д.Чередниченко. К.: Освіта, 1992. С.192.

6. Яценко Т. О. Українська література: підруч. для 6 класу закладів загальної середньої освіти / Яценко Т.О., Пахаренко В.І., Слижук О.А. Київ: ВД «Освіта», 2023. 256 с.: іл. <http://lib.iitta.gov.ua/731975>